

JAK ROZMAWIAĆ O UCHODźCACH?

PRZEWODNIK DLA
NAUCZYCIELI
I SCENARIUSZ
DWÓCH LEKCJI

15 PAźDZIERNIKA 2016
DZIEŃ SOLIDARNOŚCI
Z UCHODźCAMI
POLSKA PRZECIWKO
RASIZMOWI
I PRZEMOCY

Materiały edukacyjne powstały w ramach projektu „Rozmawiajmy o uchodźcach” realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej wraz z Centrum im. Profesora Bronisława Geremka oraz Ogólnopolskim Stowarzyszeniem Kadry Kierowniczej Oświaty w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG (styczeń-kwiecień 2016 r.).

Obecnie projekt „Rozmawiajmy o uchodźcach” realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej jest współfinansowany m.in. przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności.

Akcja „Dzień Solidarności z Uchodźcami” jest organizowana w ramach programu Obywatele dla Demokracji finansowanego z Funduszy EOG

**JAK SIĘ PRZYGLĄDASZ
ZŁU I ODWRACASZ GŁOWĘ
ALBO NIE POMAGASZ,
KIEDY MOŻESZ POMÓC,
TO STAJESZ SIĘ
WSPÓŁPOWIEDZIALNY.**

**BO TWOJE ODWRÓCENIE
GŁOWY POMAGA TYM,
KTÓRZY DOPUSZCZAJĄ SIĘ
ZŁA.**

MAREK EDELMAN

APEL NA DZIEŃ SOLIDARNOŚCI Z UCHODźCAMI

15 PAźDZIERNIKA 2016

POLSKA PRZECIW RASIZMOWI I PRZEMOCY

Średnio co siedem i pół godziny w Polsce dochodzi do przestępstwa na tle rasowym, etnicznym lub wyznaniowym¹. Każdego dnia na ulicach naszych miast ktoś zostaje znieważony lub pobity. W ostatnich miesiącach zaatakowane zostało między innymi małżeństwo z Indii, mongolski komik, dziewczyna z Algierii, czarnoskóra warszawianka, akordeonista z romskiego teatru muzycznego, studenci z Portugalii i Turcji, syryjski barman, chilijski pianista, czarnoskóry Brytyjczyk. W Przemysłu czarnoskóry chłopiec bawiący się z innymi dziećmi został wulgarnie zwyzywany i wyrzucony z placu zabaw przez dorosłego białego mężczyznę.

Europa od 2015 roku mierzy się z nasilającym się kryzysem migracyjnym. I choć do naszego kraju dotarło dotychczas niewielu uchodźców, temat ten spowodował niespotykaną eskalację uprzedzeń i ksenofobii. Zamiast rzeczowej rozmowy o problemach i możliwościach związanych ze zjawiskiem migracji w polskiej debacie królują mity, obelgi i strach. Niestety ta zbiorowa histeria ma bezpośrednie przełożenie na naszą rzeczywistość. Według oficjalnych danych już w latach 2013–2015 odnotowano w Polsce dwukrotne zwiększenie liczby przestępstw motywowanych nienawiścią². Statystyk za rok 2016 jeszcze nie znamy, ale według organizacji pozarządowych zajmujących się tą problematyką sytuacja stale się pogarsza. Ofiarą przemocy padają nie tylko – i nie przede wszystkim – uchodźcy. Na ataki narażone są już wszystkie osoby wyróżniające się kolorem skóry, ubiorem czy mówiące w obcym języku. Także ludzie żyjący w Polsce od lat, a nawet tutaj urodzeni.

1. Dane Prokuratury Krajowej przedstawione 27 kwietnia 2016 roku w Sejmie przez prok. Dariusza Romańczuka. Dane dotyczą liczby wszczętych postępowań.
2. Jw.

„Dla triumfu zła potrzeba tylko, żeby dobrzy ludzie nic nie robili” – powiedział ponad 200 lat temu Edmund Burke. Historia nieraz pokazała, że miał rację.

Dlatego musimy przezwyciężyć własną obojętność. Musimy wspólnie powstrzymać rasizm i nacjonalizm – reagować na przemoc na ulicach, uczestniczyć w debacie publicznej, rozmawiać z ludźmi w najbliższym otoczeniu. Musimy domagać się od naszych władz, by ksenofobię dostrzegały właśnie w Polsce, a nie tylko poza jej granicami. Musimy żądać, by skutecznie przeciwdziałały fali przemocy w naszym kraju.

Podobnie jak w roku ubiegłym, 15 października 2016 obchodzić będziemy Dzień Solidarności z Uchodźcami. Pod hasłem sprzeciwu wobec przemocy dyktowanej rasizmem i nienawiścią, w imię międzynarodowej współpracy i ludzkiej solidarności będziemy organizować spotkania, akcje społeczne, działania artystyczne, warsztaty, dyskusje, wykłady, wystawy, happeningi, pokazy filmów i koncerty.

15 października to okazja, by powiedzieć głośno, że nie ma w Polsce zgody na wrogość wobec słabszych, bezbronnych i potrzebujących. Że chcemy, by nasz kraj aktywnie uczestniczył w międzynarodowej pomocy uchodźcom. Że mamy prawo żyć w kraju, w którym wszyscy – bez względu na miejsce pochodzenia, kolor skóry, wyznanie, płeć, orientację seksualną, światopogląd i status materialny – traktowani są z szacunkiem i czują się bezpiecznie.

W Dniu Solidarności z Uchodźcami może wziąć udział każda instytucja publiczna, prywatna i pozarządowa, każda i każdy z nas, mieszkanek i mieszkańców naszego kraju. Powinniśmy zabrać w tej sprawie głos, bo nasze milczenie nie jest niczym innym jak zgodą na rasizm i przemoc na polskich ulicach, w mediach i polityce.

Inicjatywa Chlebem i Solą

1. SCENARIUSZ BAZOWY

ROZMOWA O UCHODŹCACH W POLSCE – SCENARIUSZ DWÓCH LEKCJI

KRÓTKI OPIS SCENARIUSZA:

ZESTAW SKŁADA SIĘ Z DWÓCH ZAJĘĆ LEKCYJNYCH:

1. Lekcja ma umożliwić uczniom i uczennicom poznanie kluczowych informacji dotyczących uchodźców oraz kryzysu postaw obywatelskich związanych z przybywaniem uchodźców do Europy.
2. Lekcja jest poświęcona wypracowaniu przez uczniów i uczennice zasad, które pomogą im w prowadzeniu rozmów na trudne, kontrowersyjne, budzące emocje tematy, a w szczególności wesprą ich w przeprowadzeniu rozmowy o uchodźcach w Polsce.

CZAS TRWANIA: 2 x 45 minut

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU NAUCZYCIELA / NAUCZYCIELKI:

Uczniowie i uczennice:

- poznają kluczowe informacje dotyczące uchodźców oraz obecnego kryzysu postaw obywatelskich związanych z przybywaniem uchodźców do Europy.
- wypracują zasady pomagające prowadzić rozmowę na trudny, kontrowersyjny temat w sposób umożliwiający wzajemne zrozumienie swoich poglądów.
- wyrażą ważne dla siebie wartości i podzielą się swoimi nadziejami i obawami związanymi z kwestią obecności uchodźców w Polsce oraz poznają wartości, nadzieje i obawy innych w atmosferze wzajemnego szacunku i zrozumienia.

PROPONOWANE CELE W JĘZYKU UCZNIĄ/UCZENNICY:

- Poznam najważniejsze informacje i opinie na temat uchodźców w Polsce.
- Wspólnie z klasą opracuję zasady bezpiecznej rozmowy na trudny temat z poszanowaniem poglądów innych osób.
- Wezmę udział w rozmowie prowadzonej zgodnie z tymi zasadami, dzięki której spróbujemy wzajemnie zrozumieć swoje punkty widzenia na temat uchodźców w Polsce.

LEKCJA 1

FAKTY DOTYCZĄCE KRYZYSU POSTAW WOBEC SYTUACJI UCHODźCÓW

MATERIAŁY POMOCNICZE

Do pobrania:

www.migracje.ceo.org.pl/kategorie/scenariusz-bazowy

NR	MATERIAŁ POMOCNICZY	MATERIAŁ DO LEKCJI	LICZBA
1	<i>Karty informacyjne. Fakty dotyczące uchodźców</i>	1	1 karta z 5 dla każdego ucznia/uczennicy
2	<i>Pytania do rozmowy na temat uchodźców w Polsce</i>	2	Dla każdego ucznia/uczennicy
3	<i>Uchodźcy w Polsce. Więcej wiedzy, mniej strachu</i> Maciej Czarnecki, Mariusz Jałoszewski, Tomasz Kwaśniewski (dostępny: http://www.ceo.org.pl/migracje/news/wiecej-wiedzy-mniej-strachu)	1 i 2	Dla każdego ucznia/uczennicy jako materiał dodatkowy, do zapoznania się w Internecie

WSKAZÓWKA METODYCZNA

Po przeczytaniu scenariusza zastanów się, w jaki sposób możesz go dostosować do umiejętności i potrzeb swojej klasy. Sprawdź, czy zaproponowane cele znajdują swoje uzasadnienie w kontekście młodzieży, z którą pracujesz i ewentualnie sformułuj je tak, aby Twoi uczniowie i uczennice je zrozumieli. Jeśli młodzież zrozumie cele, stanie się współodpowiedzialna za przebieg lekcji i bardziej zaangażuje się w zajęcia.

W zależności od potrzeb klasy możesz również zdecydować, w jakiej kolejności przeprowadzić proponowane zajęcia – najpierw odwołując się do faktów i wiedzy, a następnie do zasad dobrej rozmowy, czy na odwrót.

CELE LEKCJI W JĘZYKU NAUCZYCIELA/NAUCZYCIELKI:

Uczniowie i uczennice:

- poznają kluczowe informacje dotyczące uchodźców oraz obecnego kryzysu postaw obywatelskich związanych z przybywaniem uchodźców do Europy.

CELE LEKCJI W JĘZYKU UCZNIĄ/UCZENNICY:

- Poznam ważne informacje i opinie na temat uchodźców w Polsce.

WPROWADZENIE:

1. Zapowiedz uczniom i uczennicom tryb pracy na kolejnych dwóch godzinach lekcyjnych. Przedstaw cele zestawu zajęć oraz pierwszej lekcji. (2 min)
ROZPOZNANIE DOTYCHCZASOWEGO STANU WIEDZY UCZNIÓW I UCZENNIC NA TEMAT UCHODźCÓW W POLSCE I ROZMOWA O KRZYWDZĄCYCH UOGÓLNIENIACH
2. Wyjaśnij, że najpierw postaracie się sprawdzić, co już wiecie na temat uchodźców i uchodźczyń, a następnie spróbujecie uzupełnić tę wiedzę o fakty z materiałów pomocniczych. (1 min)
3. Poproś uczniów i uczennice o podanie znanych im informacji dotyczących uchodźców. Na tablicy zapisuj skrótowo przytaczane wiadomości, pomijając głosy powtarzające się. Nie komentuj podawanych przez uczniów i uczennice informacji oraz zadбай, aby nie robili tego pozostali uczniowie/uczennice. Nie dziel odpowiedzi na „głupsze” i „mądrzejsze”. Jeśli informacje podawane przez uczniów i uczennice są ze sobą sprzeczne, to zwróć na to uwagę, jednak

ich nie odrzucaj. Postaraj się zachęcić jak największą liczbę uczniów i uczennic do zabrania głosu. (6 min)

Jeżeli młodzież ma problem z podaniem informacji lub jeśli wiadomości się powtarzają, zastosuj pytania pomocnicze:

- Skąd przybywają uchodźcy? Z jakich krajów?
- Dlaczego opuścili swoje domy?
- Dlaczego wielu uchodźców kieruje się do Europy?
- Jak w sprawie uchodźców wypowiadają się ważne dla was osoby, autorytety?

WSKAZÓWKA METODYCZNA

Jeśli temat wzbudzi w klasie dużo emocji i trudno będzie kontynuować zajęcia, poproś młodzież o nazwanie tych emocji. Wypisz je na tablicy i porozmawiaj z klasą na ich temat. Pozwoli to spojrzeć na nie „chłodnym okiem”, zastanowić się, skąd się biorą i jakie mają konsekwencje dla prowadzenia rozmowy oraz wzajemnego słuchania się.

4. Wyjaśnij, że w sprawie uchodźców, tak jak w przypadku każdego złożonego, kontrowersyjnego tematu, pojawia się wiele wypowiedzi, które nie zawsze są potwierdzone faktami. Czasami opinie są formułowane na podstawie pojedynczych zdarzeń niepotwierdzonych wiarygodnymi badaniami (jak np. twierdzenie, że większość muzułmanów popiera terroryzm, choć badania temu przeczą). (2 min)
5. Poproś uczniów i uczennice o przyjrzenie się informacjom zapisanym na tablicy. Zapytaj ich, które z nich są uogólnieniami (sądami, które opinię lub fakt dotyczą poszczególnych członków grupy przekładają na całą społeczność). Jeśli uczniowie sami nie widzą uogólnień, a ty takie na tablicy dostrzegasz – wskaż je sam/a. Zwróć uwagę na określenia „wszyscy”, „każdy”. Poproś o zaznaczenie wskazanych uogólnień znakami zapytania, a następnie wyjaśnienie, dlaczego dana opinia jest uogólnieniem (nigdy nie możemy osądzać wszystkich członków grupy na podstawie wiedzy o jednostkach). (4 min)
6. W tym miejscu powiedz klasie, że takie uogólnienia, jakie zostały zaznaczone na tablicy, to właśnie stereotypy. Zapytaj klasę, czy teraz są w stanie podać przykłady, kiedy stereotypy powstają – na przykładzie wcześniejszej dyskusji i spisywanych na tablicy informacji o uchodźcach. Zapytaj, czy uczniowie

i uczennice są w stanie przytoczyć podobne uogólnienia-stereotypy na temat np. Polek i Polaków. Jeśli nie, sam/a przytocz jeden lub dwa (np. Polacy się nie uśmiechają i chodzą smutni). Wyjaśnij na tym przykładzie, dlaczego niewłaściwe jest charakteryzowanie całej grupy społecznej na podstawie jednostkowych przypadków. (2 min)

WSKAZÓWKA METODYCZNA

Bardziej pogłębiona praca ze stereotypowymi opiniami wymaga więcej czasu. Na tych zajęciach musimy ograniczyć się do zasygnalizowania tego problemu. Sukcesem będzie już samo zachęcenie uczniów i uczennic do krytycznego przyjrzenia się niektórym powtarzanym przez nich informacjom i opiniom. Niemniej jednak warto na kolejnych lekcjach wrócić do tematu samych stereotypów. Zachęcamy do sięgnięcia po następujące scenariusze: „Kolorowe jarmarki”? Stereotypy, Romowie i poezja Papuszy, Jak mówić o Afryce? O wrażliwości kulturowej i językowej z publikacji „W świat z klasą. Edukacja globalna na zajęciach języka polskiego w gimnazjum” (CEO 2015) oraz ćwiczenie: Co o Afryce mówią nam maski i dzidy z publikacji „W świat z klasą. Edukacja globalna na plastyce i zajęciach artystycznych w gimnazjum” (CEO 2015).

PRACA WŁAŚCIWA:

PREZENTACJE FAKTÓW NA TEMAT UCHODźCÓW

7. Podziel uczniów i uczennice na pięć grup i każdej przekaz kartę informacyjną z materiału pomocniczego nr 1 (zgodnie z numerem grupy). Każda karta zawiera krótkie informacje na dany temat, które uczniowie i uczennice będą prezentować. Poproś zespoły o zapoznanie się z przekazanymi im informacjami oraz wybranie faktów, które przedstawią pozostałym. Zapowiedz, że ich zadaniem będzie przekazanie na forum klasy wiadomości, które ich zdaniem są najważniejsze. (8 min)

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 1

GRUPA NR 1: NA CZYM POLEGA WSPÓŁCZESNY KRYZYS ZWIĄZANY Z MIGRACJAMI?

OBECNIE NA ŚWIECIE 65,3 MILIONA OSÓB BYŁO ZMUSZONYCH OPUŚCIĆ SWOJE DOMY, STAJĄC SIĘ UCHODźCAMI BĄDŹ OSOBAMI WEWNĘTRZNIE PRZESIEDLONYMI. NA PODSTAWIE PONIŻSZYCH INFORMACJI WYJAŚNIJCIE, NA CZYM POLEGA WSPÓŁCZESNY KRYZYS ZWIĄZANY Z MIGRACJAMI I W JAKI SPOŚÓB KRAJE UNII EUROPEJSKIEJ PRÓBUJĄ GO ROZWIĄZAĆ.

Choć w mediach i dyskursie publicznym często pojawia się pojęcie „kryzysu migracyjnego” lub „kryzysu uchodźczego”, to warto zwrócić uwagę, że jest ono nieprecyzyjne. Jest to bowiem bardziej **KRYZYS POLITYK MIGRACYJNYCH** – brakuje kompleksowych rozwiązań na poziomie zarówno międzynarodowym, jak i krajowym, które zapewniłyby uchodźcom i migrantom odpowiednią ochronę i godne warunki życia, przy jednoczesnym zapewnieniu ładu i bezpieczeństwa w krajach przyjmujących uchodźców i migrantów. Używając w tym kontekście pojęcia „kryzys”, można również mówić o **KRYZYSIE POSTAW OBYWATELSKICH W STOSUNKU DO UCHODźCÓW**, bowiem poparcie dla udzielania im pomocy i schronienia wyraźnie się zmniejszyło od 2015 roku, co poddaje w wątpliwość rozumienie przez społeczeństwa europejskie pojęcia solidarności.

W 2015 i 2016 roku do krajów UE przybyła największa ilość uchodźców od czasów II wojny światowej (w 2015 roku w UE złożono rekordową liczbę 1,2 miliona wniosków o azyl; głównie z Syrii, Erytrei, Somalii i Afganistanu). Kraje Unii to najbardziej pożądanym kierunek migracji – zarówno ze względu na ich status ekonomiczny, jak i wolność przepływu osób. Są też sygnatariuszami Konwencji Genewskiej, która nakłada obowiązek udzielenia schronienia osobom starającym się o nadanie statusu uchodźcy. Dlatego Europa stała się głównym kierunkiem migracji dla obywateli krajów Afryki Północnej i Wschodniej, Bliskiego Wschodu (w tym Syrii), a także Europy Wschodniej i Kaukazu, uciekających przed wojną czy prześladowaniami.

Lata zaniedbań ze strony krajów UE odnośnie przygotowania odpowiednich procedur przyjmowania uchodźców sprawiły, że od 2015 roku byliśmy świadkami

KARTY INFORMACYJNE. FAKTY DOTYCZĄCE UCHODźCÓW

NUMER GRUPY	TYTUŁ KARTY
1	Na czym polega współczesny kryzys związany z migracjami?
2	Uporządkowanie pojęć. Kim jest uchodźca?
3	Jakie są przyczyny migracji i uchodźstwa?
4	Jak wygląda proces przyznawania statusu uchodźcy w Polsce?
5	Jakie są wyzwania związane z migracjami i uchodźstwem?

- Poproś każdy z zespołów o zaprezentowanie wybranych faktów reszcie uczniów i uczennic (2 min na grupę). (14 min)
- Podziękuj uczniom i uczennicom za wszystkie wypowiedzi. Docień, ile udało im się przekazać mimo krótkiego czasu na przygotowanie i prezentację. (1 min)

PODSUMOWANIE:

- Poproś uczniów i uczennice, by jednym zdaniem odpowiedzieli pisemnie na pytanie: Czego ciekawego dowiedziałem się o uchodźcach i uchodźczyniach podczas tych zajęć? Zbierz kartki z odpowiedziami. Upprzedź uczniów i uczennice, że ich komentarze zostaną wykorzystane podczas następnej lekcji. (5 min)

WSKAZÓWKA METODYCZNA

Po lekcji przeczytaj odpowiedzi uczniów i uczennic. Podsumuj je tak, abyś na następnych zajęciach mogła/mógł je skrótowo przedstawić klasie. Możesz wykorzystać kilka cytatów, zachowując jednak anonimowość autorów/autorek.

chaosu na szlakach migracyjnych prowadzących do krajów Europy Zachodniej (m.in. przez Bałkany) oraz w krajach znajdujących się na granicy UE, czyli m.in. w Grecji czy Włoszech. Oba kraje, a także nienależąca do UE Turcja, są w najtrudniejszej sytuacji – do nich bowiem trafia największa liczba uchodźców i zgodnie z Konwencjami Dublińskimi mają obowiązek rozpatrywać składane wnioski o nadanie statusu uchodźcy oraz udzielać ochrony międzynarodowej. Aby odciążyc te kraje i solidarnie podzielić się odpowiedzialnością za los uchodźców, UE zaproponowała **SYSTEM KWOTOWY** polegający na rozmieszczeniu uchodźców w różnych krajach UE, a nie tylko tych znajdujących się na jej obszarach. W ramach tego systemu Polska zadeklarowała przyjęcie ok. 7 tysięcy uchodźców.

BRAK KOMPLEKSOWYCH ROZWIĄZAŃ doprowadził do tego, że poszczególne kraje UE, zamiast solidarnie włączyć się w szukanie rozwiązań, zaczęły się dystansować od polityki unijnej, a Europa stała się „fortecą”, zamykającą kolejne granice przed uchodźcami.

W obliczu tych wyzwań UE postanowiła zmniejszyć napływ uchodźców do Europy, m.in. poprzez zwiększenie wsparcia finansowego dla sąsiadów Syrii – Turcji, Libanu i Jordanii (przebywa tam większość uchodźców) oraz walkę z przemytnikami organizującymi transporty przez Morze Śródziemne. W I połowie 2016 roku **UE WYNEGOCJOWAŁA Z TURCJĄ POROZUMIENIE**: za każdego Syryjczyka zawróconego z Grecji do Turcji UE przesiedli do jednego z krajów członkowskich Syryjczyka przebywającego obecnie w tureckim obozie. Ponadto Turcja otrzyma od UE 6 miliardów euro w celu poprawy warunków panujących w obozach znajdujących się na jej terenie. Międzynarodowe organizacje pozarządowe skrytykowały porozumienie, dowodząc, że jest ono niezgodne z prawem międzynarodowym zakazującym deportowania osób poszukujących azylu bez indywidualnego rozpatrzenia ich wniosków. UE stoi jednak na stanowisku, że wnioski będą rozpatrywane indywidualnie, lecz w związku z uznaniem Turcji za kraj bezpieczny (to budzi obecnie szczególne kontrowersje), większość migrantów może znaleźć w niej schronienie (uchodzczy.info).

ŹRÓDŁA:

- Artykuł „Obecny kryzys migracyjny”: <http://uchodzczy.info/infos/obecny-kryzys-migracyjny/>.
- Artykuł „Współczesny kryzys uchodźczy w świetle badań Amnesty International”: http://bit.ly/AI_Wspolczesny_kryzys_uchodzczy.

GRUPA NR 2: UPORZĄDKOWANIE POJĘĆ. KIM JEST UCHODŹCA?

ROZMAWIANIE NA TEMAT MIGRACJI I UCHODŹSTWA WYMAGA ZNAJOMOŚCI PODSTAWOWYCH POJĘĆ. NA PODSTAWIE PONIŻSZYCH INFORMACJI WYJAŚNIJCIE, KIM JEST UCHODŹCA I JAKA JEST RÓŻNICA MIĘDZY UCHODŹCĄ A MIGRANTEM.

KIM JEST UCHODŹCA?

Zgodnie z Konwencją genewską z 1951 roku uchodźca jest to osoba, która „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu prześladowań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania, nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa”.

Wspomniana *Konwencja dotycząca statusu uchodźców*, sporządzona w Genewie w 1951 roku, stanowi najważniejszy dokument międzynarodowy gwarantujący uchodźcom ochronę prawną. Polska również podpisała tę konwencję, zobowiązując się tym samym do udzielania pomocy uchodźcom i ich ochrony, w tym zapewniania im schronienia. Przypadek każdej osoby ubiegającej się o status uchodźcy rozpatruje się indywidualnie, sprawdzając, jak wygląda sytuacja w kraju pochodzenia danej osoby i z jakiego powodu grożą jej prześladowania lub zagrożenie życia. Takiej osobie nie można odmówić wsparcia. Także z tzw. „krajów bezpiecznych”, w których nie toczą się w danym momencie konflikty zbrojne, zdarza się, że przyjeżdżają osoby, które z innych przestanków (powodów) mają prawo do otrzymania statusu uchodźcy.

Agencją Organizacji Narodów Zjednoczonych zajmującą się uchodźcami jest UNHCR – Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców. UNHCR koordynuje działania na rzecz uchodźców, związane z ochroną ich praw i zapewnieniem im warunków do życia, reprezentując w tym zakresie społeczność międzynarodową.

Warto pamiętać o tym, że w różnych okresach historii Polacy także byli uchodźcami – np. w okresie II wojny światowej (Polacy znaleźli schronienie m.in. w Iranie, Indiach czy Portugalii), a także ci, którzy zmuszeni byli opuścić kraj w stanie wojennym, gdy groziło im więzienie za działalność opozycyjną.

KIM JEST MIGRANT EKONOMICZNY ?

Migrant to osoba przyjeżdżająca do kraju innego niż jej kraj pochodzenia, której motywacje mogą być różne – może np. szukać lepszej pracy, dostępu do edukacji, służby zdrowia czy opieki społecznej. Stosuje się również pojęcie „migrant ekonomiczny”, oznaczające osobę, która migruje w celu poprawy warunków życia i statusu ekonomicznego. Imigrantami ekonomicznymi są dziś np. Polacy w Wielkiej Brytanii czy Irlandii. Pojęcie to, niesłusznie, pojawia się w opozycji do pojęcia „uchodźcy” w celu podkreślenia faktu, że uchodźcom należy się ochrona międzynarodowa z określonych przesłanek, a migrantom ekonomicznym – jeśli nie jest zagrożone ich życie, nie należy zezwalać na osiedlenie się. Takie rozróżnianie budzi jednak poważny dylemat moralny: kto może/powinien decydować o tym, kto i gdzie na świecie może się przemieszczać? Czy ktokolwiek z nas ma prawo oceniać decyzje tych ludzi i czy sami chcielibyśmy, aby ktoś oceniał, czy mamy prawo emigrować do innego państwa? Dlatego też odchodzi się od stosowania pojęcia „migrant ekonomiczny” oraz stawiania uchodźców i migrantów w opozycji. Każdy przypadek jest indywidualny i na podstawie pojedynczych sytuacji nie powinno dokonywać się generalizacji.

ŹRÓDŁA:

- Strona internetowa UNHCR: <http://www.unhcr.org>; www.unhcr.pl.
- Artykuł wyjaśniający genezę powstania oraz znaczenie Konwencji dotyczącej statusu uchodźców: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/materiały/konwencje/konwencja-dotyczaca-statusu-uchodzcow-z-1951-r.html>.
- Wybrane akty i regulacje prawne z dziedziny ochrony uchodźców: <http://uchodzcy.info/infos/akty-i-regulacje-prawne/>.
- Pojęcia i definicje związane z tematyką migracyjną i uchodźczą: <http://uchodzcy.info/infos/pojecia-i-definicje/>.

GRUPA NR 3: JAKIE SĄ PRZYCZYNY MIGRACJI I UCHODŹSTWA?

WEDŁUG UNHCR, BIURA WYSOKIEGO KOMISARZA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH DS. UCHODŹCÓW, LICZBA OSÓB PRZYMUSOWO PRZESIEDLONYCH OSIĄGNĘŁA W 2015 R. POZIOM 65,3 MLN, Z CZEGO PRAWIE 21,3 MLN TO UCHODŹCY. WIELE OSÓB UBIEGAJĄCYCH SIĘ OBECNIE O STATUS UCHODŹCY W EUROPIE ZOSTAŁO ZMUSZONYCH DO OPUSZCZENIA KRAJU POCHOĐZENIA NA SKUTEK UZASADNIONEJ OBAWY PRZED PRZEŚLADOWANIEM Z POWODU SWOJEJ RASY, RELIGII, NARODOWOŚCI, PRZYNALEŻNOŚCI DO OKREŚLONEJ GRUPY SPOŁECZNEJ LUB Z POWODU PRZEKONAŃ POLITYCZNYCH – PRZEŚLANEK UZASADNIAJĄCYCH PRZYZNANIE IM STATUSU UCHODŹCY. CZĘŚĆ Z TYCH OSÓB POCHOĐZI Z SYRII I ERYTREI. NA PODSTAWIE PONIZSZYCH INFORMACJI WYJAŚNIJCIE, Z JAKICH POWODÓW OPUSZCZAJĄ SWOJĄ OJCZYZNĘ.

Z JAKICH POWODÓW LUDZIE MIGRUJĄ Z SYRII?

Zima 2010 i wiosna 2011 roku upłynęły w Syrii pod znakiem masowych protestów młodych ludzi domagających się zdecydowanych zmian politycznych, demokratyzacji kraju oraz przyznania swobód obywatelskich. Protestowano przeciw korupcji i nepotyzmowi w instytucjach państwowych, przeciw brutalności policji, w obronie godności jednostki, równych szans i państwa prawa. Inspiracją do protestów dla Syryjczyków były rewolucje w innych państwach arabskich, m.in. w Tunezji i Egipcie (tzw. Arabska Wiosna), które miały na celu odsunięcie od władzy rządzących od lat dyktatorów.

Wojna domowa, która wybuchła w Syrii w następstwie tych protestów, pochłonęła setki tysięcy ofiar (według danych SOHR, Syrian Observatory for Human Rights, z września 2016 może być ich ok. 422 tysięcy) i doprowadziła do doświadczonego zniszczenia syryjskich miast, wielu zabytków i zapaści gospodarczej kraju. Dyktator Baszar al-Asad, będący prezydentem od 2000 roku, do dziś tłumi działania opozycji.

Konflikt w Syrii pozostaje najpoważniejszym kryzysem humanitarnym od czasu II wojny światowej. Od 2011 roku z Syrii uciekło ponad 4,8 miliona ludzi (dane z sierpnia 2016 roku za UNHCR), szukając bezpieczeństwa w innych krajach. Najwięcej uchodźców z tego kraju znalazło schronienie w krajach sąsiadujących:

Turcji (2,7 mln, stan na marzec 2016 r.), w Libanie (nieco ponad milion, stan na styczeń 2016 r.) i w Jordanii (ponad 600 tys., stan na kwiecień 2016 r.). Część z nich postanowiła opuścić przepełnione obozy, w których panują bardzo trudne warunki życia i dotrzeć do Europy, wybierając szlak przez Morze Śródziemne. Ponad 7,6 miliona ludzi to tzw. uchodźcy wewnątrzni, czyli osoby, które przeemieściły się wewnątrz kraju.

Z JAKICH POWODÓW LUDZIE MIGRUJĄ Z ERYTREI?

Państwo Erytrea powstało w wyniku trwającej 30 lat wojny wyzwoleńczej z Etiopią, która zakończyła się w 1991 roku. Od tego czasu nieprzerwanie na czele państwa stoi prezydent Isaias Afewerki. Stworzył on jednopartyjną dyktaturę, która brutalnie eliminuje opozycję, ogranicza wolność obywateli oraz wspiera regionalne ugrupowania terrorystyczne. Z raportu komisji Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) zajmującej się prawami człowieka w Erytrei wynika, że kraj ten jest totalitarnym państwem opartym na całkowitej kontroli obywateli przez aparat bezpieczeństwa na wszystkich poziomach społecznych. W kraju masowo łamane są prawa człowieka, stosowane są tortury, więzienie bez nakazu lub wyroku sądowego. W ramach programów rządowych stosowana jest praca przymusowa przez nieokreślony czas oraz utrzymywany jest obowiązek narodowej służby wojskowej dla wszystkich obywateli w wieku 18–40 lat. Według danych UNHCR, każdego miesiąca z Erytrei ucieka około 5000 osób, głównie do Etiopii i Sudanu.

ŹRÓDŁA:

- „Syria i Erytrea – wskaźniki migracyjne”, Urząd do Spraw Cudzoziemców, dane z lipca 2015: <http://udsc.gov.pl/syria-erytrea-wskazniki-migracyjne/>.
- „Figures at a Glance”, UNHCR, dane z 2015 roku: <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>.
- Artykuł „Główne kraje pochodzenia”: <http://uchodzczy.info/infos/glowne-kraje-pochodzenia/>.

GRUPA NR 4: JAK WYGLĄDA PROCES PRYZNAWANIA STATUSU UCHODŹCY W POLSCE?

**NA PODSTAWIE PONIŻSZYCH INFORMACJI PRZYGOTUJcie WYPOWIEDŹ NA
TEMAT FUNKCJONUJĄCEJ W POLSCE PROCEDURY PRYZNAWANIA STATUSU
UCHODŹCY I WSPARCIA, JAKIE OTRZYMUJĄ CUDZOZIEMCY UBIEGAJĄCY SIĘ
O JEGO NADANIE.**

W JAKI SPOSÓB PRYZNAJE SIĘ STATUS UCHODŹCY?

Osoba poszukująca ochrony międzynarodowej na granicy bezpiecznego kraju składa za pośrednictwem straży granicznej wniosek o nadanie statutu uchodźcy. Funkcjonariusze straży granicznej przeprowadzają z wnioskodawcą krótką rozmowę w języku zrozumiałym dla cudzoziemca m.in. nt. przyczyn opuszczenia kraju pochodzenia, sprawdzają jego tożsamość, pobierają odciski palców. Dalsze postępowanie prowadzi szef Urzędu ds. Cudzoziemców i to on wydaje decyzję o nadaniu statusu uchodźcy.

Po złożeniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej cudzoziemiec kierowany jest do ośrodka recepcyjnego podległego Urzędowi ds. Cudzoziemców. Tam poddawany jest badaniom lekarskim, może złożyć wniosek o przyznanie pomocy socjalnej na czas trwania postępowania i oczekuje na skierowanie do ośrodka pobytowego. Osoba, która otrzymała status uchodźcy, najpóźniej po 3 miesiącach powinna opuścić ośrodek; otrzymuje prawo pobytu w Polsce, prawo do pracy i do zasiłków – takie jak obywatele polscy.

W 2015 r. w Polsce o otrzymanie statusu uchodźcy starało się 12 325 osób, z czego status otrzymało 348. W większości przypadków (8,7 tys. osób) postępowania umorzono ze względu na opuszczenie Polski przez osoby składające wnioski. Największą grupę osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy stanowili obywatele Federacji Rosyjskiej: 7 989 osób. Drugą najliczniejszą grupą cudzoziemców byli obywatele Ukrainy: 2 305 osób. W 2015 r. złożono w Polsce ponad 4,9 tys. wniosków o przyznanie ochrony międzynarodowej (status uchodźcy i ochrona uzupełniająca). Wnioski dotyczyły ponad 12 tys. osób. Tego roku (2015) Szef Urzędu ds. Cudzoziemców udzielił ochrony międzynarodowej 515 osobom (348 otrzymało status uchodźcy, 167 osób ochronę uzupełniającą).

POBYT W OŚRODKU POBYTOWYM DLA CUDZOZIEMCÓW

Po opuszczeniu ośrodka recepcyjnego cudzoziemiec ma możliwość zamieszkania w ośrodku pobytowym. Otrzymuje w nim zakwaterowanie, wyżywienie, opiekę medyczną, zwrot kosztów za przejazd środkami komunikacji publicznej w określonych przypadkach, 20 zł miesięcznie na zakup środków higieny osobistej, 50 zł kieszonkowego oraz jednorazową pomoc pieniężną w wysokości 140 zł na zakup odzieży i obuwia. Poziom oraz jakość usług różni się znacznie pomiędzy ośrodkami. Zgodnie z Ustawą o systemie oświaty dzieci od 7 lat i młodzież do 18 roku życia przebywające w ośrodku dla cudzoziemców, objęte są obowiązkiem szkolnym. Okres oczekiwania na wydanie decyzji i pobyt w ośrodku jest trudny dla uchodźców – mimo że znajdują się w bezpiecznym państwie, nie wiedzą, czy otrzymają pozwolenie na pobyt.

POBYT POZA OŚRODKIEM

Jeśli cudzoziemiec nie zdecyduje się zamieszkać w ośrodku pobytowym, może wnioskować do szefa Urzędu ds. Cudzoziemców o środki na samodzielne utrzymanie poza ośrodkiem. W takiej sytuacji wysokość świadczeń na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu w Polsce wynosi: 20 zł dziennie na osobę w dwuosobowej rodzinie, 12,5 zł dziennie na osobę w czterosobowej rodzinie. Za tę kwotę należy wynająć mieszkanie, opłacić rachunki, kupić jedzenie, bilety na komunikację i ponieść pozostałe koszty utrzymania.

DECYZJA O PRYZNANIU STATUSU UCHODźCY

Zgodnie z przepisami, postępowanie o przyznanie ochrony międzynarodowej powinno trwać do 6 miesięcy. Według badań Najwyższej Izby Kontroli średni czas oczekiwania na wydanie decyzji to 14,5 miesiąca. Cudzoziemiec przez pierwsze 6 miesięcy trwania procedury nie ma prawa podjąć pracy. Dopiero jeśli procedura przedłuża się powyżej pół roku, a nie wynika to z winy cudzoziemca, uzyskuje on prawo do pracy.

Jeśli szef Urzędu ds. Cudzoziemców odmawia udzielenia wnioskodawcy ochrony międzynarodowej, w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji cudzoziemiec może złożyć odwołanie do Rady ds. Uchodźców. Jeśli w postępowaniu odwoławczym również Rada odmówi mu nadania statusu uchodźcy i udzielenia mu ochrony uzupełniającej, w terminie 30 dni od dnia otrzymania takiej decyzji powinien on wyjechać z Polski.

ŹRÓDŁA:

- Strona internetowa Urzędu do Spraw Cudzoziemców: www.udsc.gov.pl.
- Artykuł nt. procedury uchodźczej w Polsce: <http://uchodzczy.info/infos/glowne-kraje-pochodzenia/>.

GRUPA NR 5: JAKIE SĄ WYZWANIA ZWIĄZANE Z MIGRACJAMI I UCHODźSTWEM?

NA PODSTAWIE PONIŻSZYCH INFORMACJI WYJAŚNIJCIE, Z JAKIMI WYZWANIAМИ MIERZĄ SIĘ UCHODźCY PO PRZYBYCIU DO KRAJU PRZYJMUJĄCEGO ORAZ W JAKI SPOsÓB PAŃSTWO MOŻE UŁATWIĆ IM INTEGRACJĘ W SPOŁECZEŃSTWIE.

Kiedy mamy do czynienia ze spotkaniem na styku kultur, często u obu stron pojawiają się obawy wynikające z nieznamomości norm i wartości drugiej strony, stereotypów funkcjonujących na temat danej grupy czy mitów rozpowszechnianych przez media. Różne mogą być strategie związane z przyjmowaniem uchodźców i migrantów – można udawać, że ich nie ma lub ich obecność nie wymaga przygotowania (np. systemu edukacji czy rynku pracy); można dążyć do ich asymilacji, czyli przystosowywania do norm i wartości nowej kultury przy jednoczesnym wykorzenianiu ich własnej kultury, lub integracji, czyli łączenia obu kultur – przyjęcia nowej kultury i równoczesnym podtrzymywaniu kultury kraju ich pochodzenia. Z punktu widzenia psychologii międzykulturowej strategia integracyjna przynosi obu stronom najwięcej korzyści, jednak wymaga wysiłku z obu stron.

CO POMAGA, A CO PRZESZKADZA W INTEGRACJI?

Doświadczenia krajów o dłuższej historii imigracji pokazują, że dla udanej integracji kluczowa jest nauka języka, przygotowanie kulturowe i adaptacja do rynku pracy w przypadku dorosłych oraz przygotowanie do systemu edukacji w przypadku dzieci. Obecny system integracji uchodźców i migrantów w Polsce pozostawia wiele do życzenia.

Lekcje języka polskiego w ośrodkach nie są dostosowane do indywidualnych potrzeb uczących się i jest ich za mało, żeby w rok (a tyle trwa obecnie program integracyjny w Polsce) opanować język w stopniu komunikatywnym i podjąć pracę. Wielu uchodźców z Syrii to osoby wykształcone. Ich integracja społeczna i na rynku pracy byłaby znacznie szybsza, gdyby miały możliwość podjęcia pracy w zawodzie, w czym pomogłaby np. prostsza procedura uznawania dyplomów wydanych w krajach pochodzenia (obecnie zajmuje to kilkanaście-kilkadziesiąt

miesiący). Bez tych dokumentów często są zmuszone szukać pracy w szarej strefie lub znacznie poniżej swoich kwalifikacji.

Dzieciom i młodzieży z kolei trudno odnaleźć się w nowej rzeczywistości szkolnej i nadążać z programem nauczania wraz z rówieśnikami z powodu bariery językowej i różnic programowych. Coraz częściej w szkołach zatrudniani są asystenci kulturowi, którzy wspierają uczniów w nauce, pomagając jednocześnie nauczycielom w rozumieniu potrzeb dzieci poprzez tłumaczenia językowe oraz kulturowe (wyjaśnianie różnic kulturowych – z czego wynikają i w jaki sposób na nie odpowiadać).

Jednocześnie warto pamiętać, że uchodźcy to często osoby poddane dużemu stresowi, po trudnych doświadczeniach, m.in. związanych z utratą bliskich, co skutkuje brakiem poczucia bezpieczeństwa. Wymaga to zapewnienia im wsparcia psychologicznego, aby jak najszybciej mogli dojść do siebie i włączyć się do życia społecznego. Integrację uchodźców i migrantów w Polsce utrudnia jednak nie tylko brak kompleksowego wsparcia w tym zakresie, ale także częsta izolacja, jakiej są poddawani. Wiele ośrodków dla uchodźców w Polsce znajduje się na obrzeżach miast lub w lesie – w miejscach odosobnionych, gdzie nie mają możliwości budować relacji z sąsiadami, ćwiczyć języka, uczyć się nowej kultury czy podjąć innych aktywności. W efekcie często oczekują oni beczynnie na decyzję o przyznaniu statusu uchodźcy, popadając w marazm. Utrudnia to proces integracji, odbijając się zarówno na uchodźcach, których skazuje się na beczynność i wyuczoną bezradność, jak i na Polakach, którzy nie mają możliwości lepszego poznania swoich nowych sąsiadów. Nasilają się wówczas stereotypowe wyobrażenia i lęki, które bardzo często wynikają ze zwykłej niewiedzy i braku kontaktu.

Integracja wymaga zarówno rozwiązań systemowych ze strony państwa, jak i dobrej woli każdego z nas.

ŹRÓDŁA:

- Artykuł „Sytuacja uchodźców w Polsce”: <http://uchodzcy.info/infos/sytuacja-uchodzcow-w-polsce/>.
- Artykuł „Stosunek Polaków do uchodźców”: <http://uchodzcy.info/infos/stosunek-polakow-do-uchodzcow/>.

**DLA TRIUMFU ZŁA
POTRZEBA TYLKO,
ŻEBY DOBRZY
LUDZIE NIC
NIE ROBILI**

EDMUND BURKE

LEKCJA 2

DOBRA ROZMOWA O UCHODŹCACH W POLSCE

CELE LEKCJI W JĘZYKU NAUCZYCIELA/NAUCZYCIELKI:

Uczniowie i uczennice:

- wypracują zasady umożliwiające prowadzenie rozmowy na trudny, kontrowersyjny temat, której efektem będzie wzajemne zrozumienie swoich poglądów.
- wyrażą ważne dla siebie wartości i podzielą się swoimi nadziejami i obawami związanymi z przyjazdem uchodźców do Polski oraz poznają wartości i obawy innych w atmosferze wzajemnego szacunku i zrozumienia.

CELE LEKCJI W JĘZYKU UCZNIA/UCZENNICY:

- Wspólnie z koleżankami i kolegami z klasy opracują zasady bezpiecznej rozmowy na trudny temat z poszanowaniem poglądów innych osób.
- Wezmę udział w rozmowie prowadzonej zgodnie z tymi zasadami, dzięki której spróbujemy zrozumieć swoje punkty widzenia na kwestię uchodźców.

WPROWADZENIE:

UCZNIOWIE I UCZENNICE, PRACUJĄC W GRUPACH, TWORZĄ LISTĘ ZASAD DOBREJ ROZMOWY, KTÓRE MAJĄ IM POMÓC PODCZAS DRUGIEJ CZĘŚCI ZAJĘĆ

1. Przedstaw młodzieży cele zajęć. (1 min)
2. Poproś uczniów i uczennice, aby przypomnieli sobie udaną rozmowę, którą kiedyś przeprowadzili lub której byli świadkami (prowadzoną z szacunkiem, w której każdy mógł swobodnie wypowiedzieć swoje zdanie). Może to być rozmowa z rówieśnikami i rówieśniczkami lub dyskusja rodzinna. A może widzieli lub słyszeli

dobrze poprowadzoną rozmowę w mediach? Poproś, aby w parach zastanowili się, co pomogło rozmówcom porozumieć się ze sobą. Jeśli klasa ma trudności w przywołaniu takich rozmów, zapytaj dlaczego. Z jakiego powodu nie jest w stanie ich sobie przypomnieć? Może być tak, że młodzież takich rozmów nie prowadzi, a to jest ważna informacja dla przebiegu tej lekcji. Wtedy w punkcie 4. warto wesprzeć zespoły w wypracowaniu zasad dobrej rozmowy. (3 min)

3. Wysłuchaj kilku wypowiedzi uczniów i uczennic, prosząc, aby nie przytaczali nazwisk rozmówców, a opisali zachowania, które umożliwiły porozumienie. Możesz zapisać hasłowo ich wypowiedzi na tablicy. (2 min)
4. Wyjaśnij młodzieży, że w 4-osobowych zespołach będzie teraz pracować nad opisem zasad dobrej rozmowy. Podziel klasę na zespoły. (2 min)

WSKAZÓWKA METODYCZNA

Rekomendujemy losowy podział na zespoły, gdyż rozmowy z osobami, z którymi na co dzień rzadko się wchodzi w interakcje, same w sobie są wartością – prowadzą do lepszego poznania się, skutkują większym zaangażowaniem młodzieży i dokładniejszą analizą tematu.

5. Poproś zespoły o wypracowanie i spisanie na kartce zasad, które pomagają w rozmowie i we wzajemnym zrozumieniu się rozmówców. Możesz zasugerować młodzieży, aby najpierw zastanowiła się nad zachowaniami, które pomagają rozmawiać, a potem przeszła do zasad. Pomocne może być przywołanie przez uczniów i uczennice obserwacji z poprzedniego ćwiczenia. Poproś, aby pracując w zespole, zadbali o to, by każda osoba mogła się wypowiedzieć. (5 min)
6. Na forum klasy poproś kolejno wszystkie zespoły o podanie sformułowanych zasad. Zapisuj je na tablicy. Kolejne zespoły uzupełniają listę o te zasady, które jeszcze nie zostały wypowiedziane. Na koniec uzupełnij listę o reguły, które nie zostały zgłoszone przez uczniów i uczennice, a uważasz je za ważne (pomocne mogą być zasady z ramki poniżej). Zgłaszając je na końcu, nie odbierasz inicjatywy uczniom i uczennicom, pokazujesz, że temat jest ważny również dla Ciebie oraz dbasz, aby najważniejsze zasady znalazły się na liście. (8 min)

ZASADY DOBREJ ROZMOWY I WZAJEMNEGO SŁUCHANIA

Poniższe zasady pomagają rozmawiać w atmosferze bezpieczeństwa i ułatwiają poznanie swoich punktów widzenia. Jest to szczególnie istotne, gdy poruszone są tematy osobiste, trudne lub kontrowersyjne. Przyjęcie tych reguł pomaga w dzieleniu się ważnymi dla nas wartościami, ujawnianiu potrzeb oraz ułatwia wzajemne zrozumienie. Jeśli uczniowie ich nie wymienili, możesz zaproponować dodanie ich do listy. Zachęcaj młodzież do formułowania zasad w sposób pozytywny, np. zamiast „Nie przerywamy sobie” – „Słuchamy się nawzajem”.

- Odnosimy się do siebie z szacunkiem – nawet wtedy, gdy mamy inne poglądy i nie zgadzamy się ze sobą.
- Patrzymy na osobę, która mówi.
- Słuchamy się nawzajem.
- Dbamy o to, żeby każdy miał tyle samo czasu na wypowiedź.
- Z szacunkiem odnosimy się do poglądów innych osób, nawet jeśli są w zupełnej sprzeczności z naszymi.
- Kiedy nie zgadzamy się z rozmówcą/rozmówczynią, staramy się zrozumieć jego/jej punkt widzenia, ale tego nie komentujemy.

PRACA WŁAŚCIWA:

ROZMOWA O WARTOŚCIACH W KONTEKŚCIE UCHODźCÓW.

WSKAZÓWKA METODYCZNA

Proponowana przez nas forma rozmowy nie jest dyskusją, a raczej przestrzenią na wypowiedzi uczniów i uczennic dotyczące ważnych dla nich wartości i ich obaw. Ważne, aby każdy z uczniów i uczennic miał przestrzeń na wypowiedź. W tej formie rozmowy uczniowie i uczennice nie komentują swoich wypowiedzi, a jedynie słuchając – okazują sobie szacunek.

7. Przedstaw podsumowanie zebranych na koniec poprzednich zajęć odpowiedzi uczniów i uczennic na pytanie:
Czego ciekawego dowiedziałam/dowiedziałem się podczas tej lekcji na temat uchodźców? (3 min)
8. Podziel uczniów i uczennice na 4-osobowe grupy. Zastosuj metodę podziału, która najlepiej sprawdza się w twojej klasie. (2 min)
9. Kiedy uczniowie i uczennice usiądą w grupach, rozdaj każdej osobie karteczki z pytaniami pomocniczymi do indywidualnych wypowiedzi (materiał pomocniczy nr 2). Uprzedź, że każdy ma możliwość wyboru pytań, na które będzie odpowiadał podczas rozmowy (jeżeli tego chce i zmieści się w czasie – może odpowiedzieć na kilka pytań). Przypomnij o zasadach wypracowanych w czasie poprzedniego ćwiczenia i zachowaniach umożliwiających wzajemne słuchanie. (4 min)

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 2

PYTANIA POMOCNICZE DO ROZMOWY NA TEMAT UCHODźCÓW W POLSCE

- Jakie wartości są dla ciebie ważne, gdy myślisz o przyjęciu do Polski uchodźców i uchodźczyni? Wymień kilka, nawet gdy uważasz, że trudno je będzie spełnić (np. solidarność międzyludzka, bezpieczeństwo mieszkańców Polski, współczucie dla ofiar wojny, jednorodność narodowa mieszkańców Polski).
 - Jakie masz obawy oraz jakie widzisz szanse na realizację ważnych dla ciebie wartości w związku z perspektywą zamieszkania w Polsce uchodźców i uchodźczyni?
 - Jak byś chciał/a, aby ludzie byli traktowani, gdy ratując życie, opuszczają z rodzinami swoje domy i ojczyznę?
 - Jak sam/a chciał(a)byś być traktowany/traktowana, gdybyś z rodziną musiał/a uciekać z terenów objętych wojną?
10. Poproś uczniów i uczennice, aby w 4-osobowych grupach odpowiedzieli na wybrane przez siebie pytania z listy. Zapowiedz, że każdy członek grupy będzie miał 2 minuty na wypowiedź. Kontroluj czas. (10 min)

WSKAZÓWKA METODYCZNA

W tym miejscu uczniowie i uczennice rozmawiają w grupach. Ważne jednak, abyś przysłuchiwał/a się tym dyskusjom – czy faktycznie odbywają się one zgodnie z zasadami dobrej rozmowy opracowanymi przez klasę na wcześniejszym etapie lekcji? Tę część zajęć warto również podsumować. Zapytaj uczniów i uczennice, czego się dowiedzieli w czasie tych rozmów, które argumenty były dla nich najciekawsze, najbardziej zaskakujące, a może przekonujące. Ważne, by na forum poświęcić kilka minut na omówienie tego zadania.

WARIANT

Poproś, aby każdy z członków grupy po kolejnych wystąpieniach kolegów kończył zdanie: „W tym, co mówiłeś/mówiłaś, podobało mi się...”. Przypomnij, że nawet jeśli nie zgadzają się z wypowiedziami przedmówców i przedmówczyń, są proszeni o zwracanie się do wszystkich osób z szacunkiem. Dyskusja powinna dotyczyć poglądów, a nie osób.

PODSUMOWANIE:

11. Poproś uczniów i uczennice, aby zasygnalizowali poprzez podniesienie ręki, czy ich zdaniem podczas rozmowy udało się przestrzegać ustalonych wcześniej zasad. (1 min)
12. Poproś o wybranie przez każdą osobę oraz omówienie w parach jednej zasady dobrej rozmowy, która w praktyce jej zdaniem okazała się najważniejsza. Wskazuj kolejne zasady na plakacie, pytając za każdym razem, kto z uczniów uznał je za najważniejsze. Sam/a również weź udział w głosowaniu. Dzięki temu młodzież pozna zdanie kolegów i koleżanek. (3 min)
13. Podziękuj uczniom i uczennicom za owocną lekcję i zachęć ich do podziękowania sobie nawzajem za współpracę. Docenij ich wysiłek, otwartość oraz przestrzeganie zasad. Powiedz, co najbardziej ci się podobało w ich wypowiedziach (bez odnoszenia się do konkretnych osób). (1 min)

WSKAZÓWKA METODYCZNA

Po lekcji zastanów się nad następującymi kwestiami:

- Jak czułam/czułem się w roli osoby prowadzącej tego typu zajęcia?
- Co mogłabym/mógłbym poprawić w prowadzeniu zajęć?
- Czy uważam, że zasady dobrej rozmowy były przez uczniów i uczennice przestrzegane?
- Co mogłam/mogłem zrobić lepiej, aby te zasady były przestrzegane?
- Czy klasa była gotowa na taką formę rozmowy? Czy następnym razem potrzebowałyby dodatkowego przygotowania?
- Czego nowego dowiedziałam/dowiedziałem się na podstawie tej rozmowy: o uczniach, uczennicach, o sobie, o temacie rozmowy?

2. MATERIAŁ METODYCZNY

JAK ROZMAWIAĆ O UCHODŹCACH?

– KOMENTARZ DO
SCENARIUSZA DWÓCH LEKCJI

DOMINIKA CIEŚLIKOWSKA

DLACZEGO ROZMOWA O UCHODŹCACH JEST TRUDNA?

Temat uchodźczy, po latach nieobecności, zawitał w połowie 2015 roku do debaty publicznej. Osoby zajmujące się tą kwestią od lat nie mogły przebić się przez niewidzialne ściany oporu i niechęci. Nasiloną migracją, której kulminacyjny punkt przypadł, jak na razie, na rok 2015, a także ówczesne wybory parlamentarne w Polsce, silnie wpłynęły na intensywność i atmosferę rozmów o uchodźcach. Niestety, klimat tych debat, jak i ich merytoryka, pozostawiały wiele do życzenia. Pod koniec pierwszego kwartału 2016 roku wiemy już, że mocno zmieniły nastawienie wielu osób do tematu.

Jeszcze kilka lat, a nawet miesięcy temu, trudno było zainteresować odbiorców tematyką uchodźczą. Teraz, mimo, że zainteresowanie wzrosło o kilkaset procent, pojawił się problem z podejmowaniem merytorycznych rozmów. Liczne nieścisłości, a nawet przekłamania odnośnie zjawiska migracji i uchodźstwa (w tym nieumiejętne odróżnianie faktów od opinii) spowodowały u wielu ludzi nie tylko obojętność czy dezorientację, ale i lęk, niechęć, czy w niektórych przypadkach wręcz nienawiść prowadzącą do agresji, zarówno w postaci ataków werbalnych, jak i – w skrajnych przypadkach – fizycznych – wobec migrantów i uchodźców. W tej trudnej atmosferze wielu nauczycielom przyszło prowadzić lekcje, zajęcia, spotkania, rozmowy na tematy związane z migracją i uchodźstwem. A zainteresowanie tematem wciąż rosło – dyrekcja uznała, że to istotna kwestia, dzieci i młodzież o ten temat dopytywali, rodzice naciskali. Nauczyciele, którzy mieli wewnętrzne przekonanie, że o zjawisku trzeba w szkole rozmawiać, byli w najlepszej sytuacji. Ich przygotowanie mentalne, a często i merytoryczne, dawało im siłę, której brakowało pozostałym nauczycielom mierzącym się z własnym stanowiskiem odnośnie tego tematu. Rozmowa o uchodźcach, szczególnie z agresywną debatą medialno-społeczną w tle, do łatwych nie należy. Od 2015 roku nauczyciele intensywnie poszukiwali instytucji, organizacji, ludzi, którzy mogliby poprowadzić zajęcia międzykulturowe, uchodźcze i równościowe lub na które mogliby zabrać uczniów. Wiele miejsc i grup zajmujących się tematem wyszło na przeciw zgłaszanej potrzebie edukacyjnej, inni podjęli się przygotowania materiałów, które pomogłyby kadrze szkolnej prowadzić zajęcia samodzielnie. Prezentowany scenariusz dwóch lekcji przygotowany przez

Centrum Edukacji Obywatelskiej jest odpowiedzią na zapytania i poszukiwania osób, które do nas trafiały. Idea, jaka przyświecała twórcom propozycji zajęć, to przygotowanie nauczycieli do prowadzenia rozmów z młodzieżą na tematy związane z uchodźstwem. Przyjeliśmy, że są/będą to dyskusje trudne, bo tematyka wzbudza wiele kontrowersji. Jest obarczona stereotypami, uprzedzeniami, dużymi brakami wiedзовymi, wywołuje też często silne emocje. Zaistnienie tematu uchodźczego w debacie publicznej, sposób prowadzenia tego wątku oraz przywoływane argumenty uruchomiły wszystkie możliwe źródła konfliktu, jakie wymienia Christopher Moor – teoretyk i praktyk w zakresie rozwiązywania konfliktów.

PORUSZAJĄC KWESTIĘ UCHODŹCZĄ, DOTYKAMY PIĘCIU RODZAJÓW PRZYCZYN POTENCJALNYCH KONFLIKTÓW

KONFLIKT DANYCH, czyli różnice w wiedzy, w sposobie zbierania i interpretacji danych. Poziom wiedzy w polskim społeczeństwie na temat uchodźców jest bardzo niski. Po pierwsze, od wieków jesteśmy bardziej krajem emigracji niż imigracji, czyli znacznie więcej ludzi wyjeżdża z Polski, niż do niej przyjeżdża. W związku z tym, tematyka ta tylko w znikomym stopniu jest obecna w systemie edukacji formalnej, w podstawie programowej kształcenia ogólnego i w praktyce edukacyjnej. Przez lata był to też temat spychany z agendy politycznej. Polska, mimo różnych wysiłków, nie dorobiła się kompleksowej polityki migracyjnej, czyli rozwiązań systemowych. Ponadto, nie był to też popularny medialnie temat. Przedstawiano go na zasadzie sensacji, pomijając źródła wiarygodnych informacji. Statystyczny Polak nie miał zatem zbyt wielu okazji do spotkania uchodźcy czy uchodźczyny osobiście, niewiele się o nich dowiedział w trakcie edukacji czy z mediów, bowiem cały system polityczno-społeczny nie sprzyja ani rzetelnemu podejmowaniu tematu, ani poznawaniu ludzi, których bezpośrednio dotyczy. Tę wieloletnią niewiedzę bardzo zgrabnie wypełnił przekaz medialny i kampania wyborcza z 2015 roku. Wprowadzając wiele nieprzemyślanych i mało trafnych przekazów o uchodźcach, zwiększył dyspro-

porcję pomiędzy faktami a mitami na rzecz tych drugich. Konflikt pomiędzy rzetelną wiedzą posiadaną przez nieliczne osoby, a szeroko rozpowszechnionymi niedomówieniami i błędami merytorycznymi, nabrzmiewał w Polsce latami, a w ostatnich miesiącach 2015 bardzo się zintensyfikował.

KONFLIKT STRUKTURALNY, czyli napięcie między dwiema lub większą ilością stron, wynikające nie tyle z ludzi, ile ze struktury ich relacji, z rodzaju sytuacji, w jakiej się znaleźli (np. migranci, których celem jest przedostać się przez granice danego kraju oraz straż graniczna powołana do tego, by strzec granic). Kontekst, w jakim zaczęto gremialnie dyskutować o uchodźstwie, szczególnie kontekst wyborów do parlamentu, spowodował uwypuklenie różnic zdań pomiędzy politykami, publicystami, działaczami i ostatecznie statystycznymi Polakami w rozumieniu tego, jak zostanie zaaranżowana sytuacja przyjmowania uchodźców w Europie i Polsce. W debacie wyraźnie wybrzmiała nierówna kontrola zasobów, nierówny rozkład sił, ograniczenia czasowe, niejasny podział kompetencji i brak określenia ról poszczególnych osób związanych z tematem. Znikoma wiedza lub różne jej interpretacje w odniesieniu do wymienionych punktów, doprowadziły wręcz podręcznikowo do eskalacji nastrojów i konfliktów.

KONFLIKT WARTOŚCI, czyli różnica w poglądach w odniesieniu do tego, co dla ludzi ważne, w co wierzą, co uważają za słuszne. Temat uchodźców bardzo szybko został sprowadzony do kwestii konfliktów pomiędzy odmiennymi / przeciwnymi systemami wartości. Manifestacje za i przeciwko przyjmowaniu uchodźców bazowały na niczym innym, jak na odniesieniach do przekonań – tego, co dla ludzi ważne, co cenią. Wartości, te przez duże W, jak i wartości dnia codziennego, pojawiły się na plakatach, transparentach i w wypowiedziach różnych stron – były bowiem bodźcem mobilizacyjnym, ułatwiającym budowanie obozów sprzymierzeńców każdej z opcji.

KONFLIKT RELACJI, rozumiany jako rodzaj komunikacji między stronami, sposób mówienia o sobie nawzajem i do siebie, wyzwalane przy okazji i względem siebie emocje. To, co i w jakim kontekście mówiono na temat uchodźców, karmione było stereotypami i uprzedzeniami nadbudowywanymi przez lata. Konflikt danych, wartości oraz struktury nie mógł pozostać bez znaczenia dla

emocji, atmosfery, a w rezultacie relacji panującej pomiędzy osobami prezentującymi różne stanowiska wobec kwestii uchodźczej. Zła komunikacja oddalała ludzi od siebie, wprowadzając do prywatnych rozmów i debaty publicznej nie tylko wrogie komentarze i przekłamania, ale także otwartą mowę nienawiści oraz podżeganie do czynów motywowanych uprzedzeniami.

To wszystko sprawiało, że znaleźliśmy się w polu **KONFLIKTU POTRZEB**, czyli realnych, lub postrzeganych jako realne, rozbieżnych interesów. Łatwo było o podburzanie i prezentowanie skrajnie różniących się postaw. Konflikt pojawiał się i eskalował, bowiem zostało wykreowane przekonanie, że zaspokojenie własnych potrzeb (indywidualnych – osobistych i kolektywnych jako społeczeństwa) odbywać się będzie kosztem moim lub Polaków (*zabiorą nam pracę, bezpieczeństwo, stabilność, wartości, które są dla nas ważne, w które wierzymy...*). Bezpieczeństwo interesów psychologicznych, rzeczowych i proceduralnych zostało zatem mocno zachwiane.

Atmosfera wielopoziomowego konfliktu wobec kwestii uchodźczej udzieliła się także młodzieży – część sama chciała rozmawiać lub wypełnić luki w swojej wiedzy. Innym tematem ten zaproponowała szkoła, w przekonaniu, że warto podjąć dyskusję. Nadal pozostała jednak duża grupa osób i instytucji, które w temacie uchodźczym milczą.

Pokazując, jak wiele jest źródeł potencjalnych konfliktów, chcemy podkreślić, że mamy świadomość złożoności tego tematu oraz znaczenia prowadzenia rozmów wokół niego. Ujawniamy te wrażliwe na niezgodę wątki, by nie wprowadzać w błąd i nie obiecywać, że każda dyskusja będzie lekka i przyjemna. Jednocześnie bardzo doceniamy, gdy nauczyciele podejmują próbę poruszania tej tematyki z młodzieżą i nie zniechęcają się mimo trudności. Jedną z nauczycielek, która zgłosiła się do dłuższego programu edukacyjnego w tematyce uchodźczej, po kilku miesiącach intensywnej pracy nad sobą, nad pogłębianiem wiedzy, nad scenariuszami lekcji, wyznała w końcu: *przed każdym zjazdem zastanawiam się, jak do tego doszło, że siedzę w tym temacie, że siedzę w nim po uszy, choć on taki trudny i emocjonujący*.

Po kampanii wyborczej i po silnej ekspozycji tematu uchodźczego w mediach pozostała nam w spuściznie wzmocniona radykalizacja poglądów młodych ludzi, przyzwolenie na nienawiść, „hejt”, nawoływanie do nienawiści, spolaryzowane i nie słuchające się nawzajem strony dyskusji. Obecnie, być może jedynie szkoła,

system edukacji pozaformalnej i sztuka pozostały przestrzeniami, gdzie temat będzie można eksplorować. Dlatego zachęcamy, aby sięgnąć po scenariusz CEO pt. „Rozmowa o uchodźcach w Polsce” i przeprowadzić zajęcia z uczniami. Zjawisko migracji nie ustało i nie ustanie. Ludzie będą przemieszczać się do Europy i do Polski, tak jak Polacy wyjeżdżają i będą wyjeżdżać do innych krajów. Wyjaśniamy młodym ludziom te zjawiska, wypełniamy luki w ich wiedzy, stymulujemy do myślenia, ale także dajmy po prostu przestrzeń i możliwość do wypowiedzenia swoich poglądów i doświadczenia bycia wysłuchanym. Na tych dwóch elementach bazuje wspomniany scenariusz: dostarczanie rzetelnej wiedzy i ćwiczenie rozmowy w poczuciu zrozumienia i szacunku. Sięgając po scenariusz, róbmy to jednak świadomie.

JAK SIĘ PRZYGOTOWAĆ DO PROWADZENIA ROZMÓW O UCHODŹCACH?

Jak dotąd przyznaliśmy, że kontekst rozmów o uchodźcach jest trudny i konfliktogenny. Pisaliśmy o tym też po to, by uspokoić lęki i obawy, jakie mogą pojawić się u osób chcących podjąć ten temat. Masz prawo mieć wątpliwości. Nauczyciele, z którymi pracujemy, jak i my sami też czasem je mamy i zastanawiamy się, jak rozmawiać o uchodźstwie z młodzieżą. Mogą Ci towarzyszyć:

OBawy psychologiczne: jaki ja sam/sama mam stosunek do tematu? Czy łatwo, czy trudno mi o tym mówić? Czy będę musiał/a ujawnić swoje poglądy, nastawienie, emocje? A co jeśli nie zachowam stoickiego spokoju i mnie poniesie, zdenerwuję się? Czy umiem oddać uczniom przestrzeń do dyskusji? Jak zareagują inni – dyrekcja, koledzy i koleżanki z pokoju nauczycielskiego, rodzice?

OBawy merytoryczne: czy ja się znam na tym temacie? Czy uda mi się zdobyć taką wiedzę, aby odpowiedzieć na wszystkie pytania i kwestie dodatkowe? Czy się nie pomyłę, nie wprowadzę nikogo w błąd? O co mogą mnie zapytać? Co powinnam / powinienem jeszcze przeczytać? Skąd czerpać wiedzę? Jakie są wiarygodne źródła?

OBAWY O PROCEDURĘ: jak prowadzić te rozmowy? Czy ten scenariusz jest dobry? Czy on mnie zabezpiecza przed trudnościami, wpadką, kłopotami? Jakie metody zaangażują uczniów, zmotywują do refleksji i dyskusji? Czy nie będzie nudno, biernie, sztywno lub za intensywnie, głośno, emocjonująco? Czy to nie jest zbyt skomplikowane? Czy potrafię moderować dobrą rozmowę? Jak reagować, gdy pojawi się opór, mowa nienawiści?

Do tego wszystkiego mogą pojawić się wątpliwości: czy podejmując ten temat, staję po którejś stronie konfliktu? Czy ma on wydźwięk polityczny? Czy mogę zostać oskarżony/a o indoktrynację?

GDY BĘDZIESZ PRZYGOTOWYWAĆ SIĘ DO PROWADZENIA ZAJĘĆ, SIĘGNIJ PO KILKA NASZYCH WSKAZÓWEK:

PRZECZYTAJ DOKŁADNIE I SPOKOJNIE SCENARIUSZ. ZASTANÓW SIĘ NAD NIM – NAD TREŚCIAMI I METODAMI.

Scenariusz, który przygotowaliśmy, zbudowany jest w konkretnym nurcie – zaprasza do poszerzania wiedzy i uczenia rozmowy na trudny temat. Bazujemy w nim na materiałach pomocniczych przygotowanych na podstawie rzetelnych źródeł, a doborom wątków chcieliśmy zareagować na rozpowszechnione mity dotyczące uchodźstwa. Zapraszamy zatem do pracy nad kontrowersyjnymi, często skomplikowanymi i/lub niejasnymi kwestiami. Proponujemy jednak metodę klasyczną. Z ewaluacji wersji testowych wiemy, że taki sposób pracy skupia uwagę i prowadzi najczęściej do ważnego doświadczenia – uczestniczenia w spokojnej, merytorycznej dyskusji opartej o słuchanie się i szacunek. Staraliśmy się, by prezentacja faktów była jak najbardziej rzeczowa i daleka od indoktrynacji. Próbowaliśmy dobrać materiały tak, by nie wskazywały na żadną opcję polityczną czy światopoglądową. Zaproponowana metoda, w naszym przekonaniu, pozwala osobie prowadzącej zachować bezstronność wobec wszystkich osób i neutralność wobec tematu, a przestrzeń na dyskusję o wartościach, poglądach i przekonaniach oddać uczniom. Scenariusz (dobór treści i metod) ma chronić osobę prowadzącą, a także uczniów, przed zbytnim angażowaniem i ujawnianiem emocji.

SPRAWDŹ, CZY ODPOWIADA CI TEN SCENARIUSZ, CZY GO „CZUJESZ”.

Scenariusz „Rozmowa o uchodźcach w Polsce” to jedna z wielu propozycji oferowanych nauczycielom w ostatnim czasie. Powstają również scenariusze zajęć proponujące pracę z wykorzystaniem odmiennych metod (drama, analiza literatury faktu, spotkania z uchodźcą, debaty). Zachęcamy, by zastanowić się, jakie style prowadzenia zajęć są Ci najbliższe i w zależności od tego sięgnąć po odpowiedni materiał. Jak dotąd z tego scenariusza korzystały nauczycielki i nauczyciele pracujący z młodzieżą różnymi metodami, chętni do eksperymentowania i podejmowania ryzyka. Staraliśmy się, by był on jednak dostosowany do różnych preferencji i stylów prowadzenia lekcji, mając równocześnie świadomość, że każdy będzie go modyfikował w zależności od potrzeb i możliwości swoich uczniów. Po zrealizowaniu tego scenariusza, zachęcamy także do sięgnięcia po scenariusze przedmiotowe CEO poruszające tematykę migracyjną i uchodźczą. Odnosząc się do poszczególnych punktów podstawy programowej kształcenia ogólnego na poziomie gimnazjalnym i licealnym, pozwalają jednocześnie realizować program i poszerzać rozumienie tej tematyki na różnych płaszczyznach.

POMYŚL NAD GRUPĄ DOCELOWĄ.

Zdajemy sobie sprawę z tego, że uczniowie i klasy są różne, co wymaga odpowiedniego przygotowania każdej lekcji i przemyślenia, w jakim momencie czy w jakim kontekście wprowadzać wątek uchodźczy. Oferowany scenariusz wydaje nam się dość uniwersalny, mający zastosowanie w różnych grupach. Po pilotażowym testowaniu scenariusza usłyszeliśmy od jednej z nauczycielek, że jest on wymagający pod względem rozwoju poznawczego. Klasa, z którą będziemy pracować, powinna mieć podstawową wiedzę o świecie i znać część pojęć, które się w scenariuszu pojawiają. Jeśli chodzi o aspekt relacji w klasie, to w naszym odczuciu można prowadzić tę lekcję w klasach o różnej strukturze grupowej (klasach skłóconych, gdzie są konflikty i/lub napięcia, ale i w zgranych – gdzie ludzie czują się ze sobą dobrze). Informacje zwrotne, jakie do nas trafiły, pokazywały, że dzięki temu scenariuszowi udawało się uniknąć polaryzowania poglądów, stawiania „za” i „przeciw”, a rozmowy przebiegały najczęściej w poważnej i skupionej atmosferze (nawet przy początkowej nieufności czy oporze).

ZBUDUJ SWOJĄ EKSPERTYZĘ.

Przygotowanie merytoryczne, choć na podstawowym poziomie, jest do tej lekcji potrzebne, gdyż może pojawić się potrzeba rozwinięcia niektórych wątków, uzupełnienia tematu. Absolutnym minimum jest przeczytanie przynajmniej tych materiałów pomocniczych, które dostają uczniowie. Dobrze byłoby wejść jeszcze na strony internetowe organizacji i instytucji wspomnianych w materiałach pomocniczych, sięgnąć po rekomendowane informatory. Dalsze zagłębianie się w tematykę uchodźczą jest już kwestią własnych możliwości i chęci. Zachęcamy także do korzystania z materiałów merytorycznych i metodycznych znajdujących się na stronie CEO: www.migracje.ceo.org.pl. Nie musisz jednak być ekspertem od migracji, by prowadzić te zajęcia. Zaproponowana procedura pracy z uczniami może spowodować, że rozszerzona wiedza tematyczna w ogóle nie będzie nauczycielowi potrzebna w trakcie zajęć. Uczniowie zapoznają się bowiem z zagadnieniem poprzez przygotowane materiały. Nawet jeśli nie będziesz wiedzieć, jak odpowiedzieć na któreś pytanie, to przyznaj się do tego i zaproponuj wspólne poszukanie, wskazując źródła pisane, ale i organizacje eksperckie. Nie wiedząc i sprawdzając, modelujesz też ideę poszukiwania odpowiedzi i potrzebnych informacji.

PRZYGOTUJ SIĘ MENTALNIE I EMOCJONALNIE.

Prowadzenie zajęć o uchodźcach i oddanie uczniom przestrzeni do rozmów zgodnie z zasadami przez nich samych ustalonymi to zadanie, które wymaga refleksji nad własną gotowością do pracy w zaproponowanym temacie i zaproponowaną metodą. Wspomniane już w tym tekście pytania o własny stosunek do zagadnienia są zachętą do zastanowienia się nad własnymi postawami. Przed poprowadzeniem lekcji warto zadać sobie następujące pytania:

- Jaki mam stosunek do tematu?
- Czy łatwo, czy trudno mi o tym mówić? Dlaczego?
- W jaki sposób sobie radzę z obawami lub ewentualną niechęcią?
- Jakie znaczenie dla przeprowadzenia scenariusza mają moje osobiste poglądy?
- W jaki sposób zamierzam przygotować się do przeprowadzenia tego scenariusza?

Refleksja nad własnym nastawieniem wobec tematu i przygotowanie się mentalne jest tak samo ważne, jak kwestie merytoryczne. Przy tym temacie spójność jest niebywale ważna dla wiarygodności. Wierzmy, że wartościowe zajęcia dotyczące tematyki migracyjnej i uchodźczej mogą przeprowadzić zarówno osoby przychylnie uchodźcom, pozbawione wobec nich uprzedzeń, jak i osoby, które mierzą się z różnymi wątpliwościami i same szukają odpowiedzi na nurtujące ich pytania. Sprawdź jednak przed pracą z klasą swoje odczucia i staraj się, by miały one jak najmniejszy wpływ na przebieg lekcji. W tych zajęciach to uczniowie i uczennice są w centrum dowodzenia, Ty tylko stwarzasz im bezpieczną przestrzeń do wymiany poglądów, interweniując, jeśli dyskusja wymyka się spod kontroli, pojawia się na przykład mowa nienawiści uznana za przestępstwo w kodeksie karnym.

ZDECYDUJ O PRIORYTETOWYCH AKCENTACH.

Koncepcja zajęć opiera się na dwóch filarach: (1) tematyka uchodźcza i (2) kwestia dobrej rozmowy o wartościach. Idealnym rezultatem tych zajęć jest równomierne rozłożenie akcentów tak, aby uczniowie zdobyli wiedzę w temacie uchodźczym oraz nauczyli się rozmawiać o wartościach w atmosferze szacunku. Obawiamy się jednak, że realia czasowo-organizacyjne zdecydowanie ograniczają możliwość wyrobienia stu procent normy. Pilotaż potwierdził nasze obawy i pokazał, że realistycznym założeniem jest przyłożenie większej wagi do jednego z wątków. Jeśli Twoja klasa ma już wypracowane zasady dobrej rozmowy i prowadzenia dyskusji, jesteś w o tyle lepszej sytuacji, że możesz spokojnie na stanowić się na rozwijanie wątku merytorycznego. Jeśli jednak Twoi uczniowie nie mają uporządkowanych zasad prowadzenia rozmowy na trudne tematy, a kwestia przygotowania do tego doświadczenia jest istotną potrzebą, połóż na to nacisk, tracąc być może nieco z rezultatów wiedzy. Z tego co obserwujemy, o priorytetowych akcentach decyduje poziom klasy, ale też osobiste preferencje nauczyciela. Po scenariusz sięgały osoby, które albo mocno poczuły potrzebę wprowadzania wątku uchodźczego do lekcji (i na tym się bardziej skupiały), albo chcieli, by klasa zdobyła umiejętność prowadzenia trudnych rozmów, mających zastosowanie przy wszelkich kontrowersyjnych i konfliktogennych

zagadnieniach. Zanim zaczniesz prowadzić lekcję, zastanów się więc, na co Ty bardziej chcesz położyć nacisk. Może mieć też to wpływ na kolejność modułów. Rekomendujemy rozpoczęcie serii zajęć od uporządkowania wiedzy i wypełnienia luk w tym obszarze. Wierzmy bowiem, że pozwoli to prowadzić bardziej merytoryczną, skupioną na faktach, a zatem i spokojniejszą, głębszą rozmowę w drugiej części zajęć. W pilotażowej fazie wprowadzania scenariusza nauczycielki podejmowały jednak różne decyzje i same dobierały stosowną ich zdaniem kolejność, rozwijając lub skracając wybrane wątki. Co ciekawe, niektóre z nich po przeprowadzeniu obu lekcji, decydowały się kontynuować temat, np. dodając kolejne godziny lekcyjne lub organizując dodatkowe zadania dla uczniów. W sprzyjających okolicznościach być może zrealizujesz oba cele na satysfakcjonującym poziomie. Jeśli jednak pojawią się jakieś trudności (np. długie wchodzenie w temat, początkowa nieufność lub niepoważne podejście do tematu), będziesz wiedzieć, w którą stronę podążać.

PRZYGOTUJ OTOCZENIE.

Prowadzenie lekcji o uchodźcach – tematu kojarzonego z kontekstem politycznym i światopoglądowym, może wzbudzać zaciekawienie, ale i nieufność, czasem nawet niechęć czy wrogość w osobach z Twojego otoczenia. Zanim zaczniesz wprowadzać ten temat na zajęciach, zastanów się, jak zareagują inni: dyrekcja, koledzy i koleżanki z pokoju nauczycielskiego, rodzice. Dla swojego komfortu uzyskaj zgodę dyrekcji i przychyłność innych grup. Przygotuj odpowiednie argumenty. Zastanów się, jak uzasadnić i komunikować potrzebę i istotę takich lekcji innym nauczycielom i rodzicom. Do Ciebie należy decyzja, czy chcesz o tym poinformować innych wcześniej, czy po prostu przygotujesz się na ewentualne pytania w trakcie lub po przeprowadzeniu lekcji. Nauczycielki zaangażowane w kwestie uchodźcze przywołują sytuacje, gdy spotykały się z pytaniami, naganą, a nawet niezadowoleniem ze strony rodziców w związku z poruszaniem tego tematu. Reakcje najbliższego środowiska były bardzo różne. Gdy wiesz, po co to robisz i jak przedstawiś temat, żadne pytania, wątpliwości i skargi ze strony otoczenia nie będą Ci straszne. Uzasadnienia dla prowadzenia tych lekcji mogą poszukiwać także uczniowie. Wsparcia, nowych pomysłów, dobrych praktyk w temacie uchodźczym, migracyjnym i równościowym możesz poszukać w formalnych i nieformalnych sieciach, koalicjach i stowarzyszeniach zajmujących się tą tematyką. Będzie Ci łatwiej, jak nie zostaniesz z tematem sam/a.

Zachęcamy do tego, by realizując scenariusz CEO pt. „Rozmowa o uchodźcach w Polsce”, otwierać przestrzeń na wymianę różnych poglądów, dać wybrzmieć zarówno obawom, jak i nadziejom związanym z tą tematyką.

CELOWO NIE PROPONUJEMY DEBATY CZY INNYCH AKTYWNOŚCI, KTÓRE SUGEROWAŁYBY POTRZEBĘ OPOWIEDZENIA SIĘ PO JEDNEJ ZE STRON. TO TEMAT ZBYT ZŁOŻONY, BY ZAMKNAĆ GO W SZTYWNYCH RAMACH. DAJMY SOBIE MOŻLIWOŚĆ WYSŁUCHANIA SWOICH RACJI, POZNANIA FAKTÓW, I UMIEJĘTNEGO ODRÓŻNIENIA ICH OD OPINII. NIECH I TO PODEJŚCIE – NIEDAJĄCE SIĘ ZASZUFLADKOWAĆ W OKREŚLONYM ŚWIATOPOGŁĄDZIE – STANIE SIĘ ARGUMENTEM ZA PODEJMOWANIEM TEGO TEMATU W SZKOLE.

Zespół trenerów i trenerek, nauczycieli i nauczycielek współpracujących z CEO, którzy przygotowali powyższe scenariusze zajęć, bardzo prosi nauczycielki i nauczycieli, którzy z nich skorzystają w swojej pracy, o informację zwrotną.

Wiemy, że prowadzenie zajęć na zaproponowany temat nie jest łatwe. Chcielibyśmy wykorzystać Wasze doświadczenia przy ulepszaniu naszych materiałów edukacyjnych, w tym powyższych scenariuszy. Z góry dziękujemy za Wasze uwagi i opinie.

Zachęcamy także do przesyłania relacji z Waszych zajęć na adres: migracje@ceo.org.pl.

Zamieścimy je na stronie internetowej CEO – z pewnością staną się pomocną i cenną inspiracją dla innych nauczycielek i nauczycieli.

Materiały edukacyjne Centrum Edukacji Obywatelskiej na temat migracji i uchodźstwa oraz metod pracy z młodzieżą znajdują Państwo na stronie:

WWW.MIGRACJE.CEO.ORG.PL

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Centrum Edukacji Obywatelskiej.
Tekst jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne. Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

